

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА**

СХВАЛЕНО

на засіданні кафедри менеджменту
та підприємництва
Протокол №_12_ від « 18 » квітня 2024 р.

в.о. завідувача кафедри, доктор економічних
наук, професор, професор кафедри
менеджменту та підприємництва

О.М.Левченко

РОЗРОБЛЕНО

Заступник голови фахової комісії
зі спеціальності 073 Менеджмент

О.М.Левченко

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ ЦДУ імені Володимира Винниченка
від «22» квітня 2024 року № 78/1-ун

Голова приймальної комісії

Ректор Є.Ю.Соболь

**ПРОГРАМА ФАХОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ
З ЕКОНОМІКИ**

для осіб, які вступають на перший рік навчання

денної форми навчання

на основі ступеня (рівня) бакалавра (спеціаліста або магістра)

для здобуття освітнього ступеня «Бакалавр»

зі спеціальності 051 Економіка

1. Пояснювальна записка

Фахове вступне випробування з економіки передбачає перевірку рівня вступника до опанування освітньою програмою «Економічна безпека» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти на основі здобутих компетентностей на ступені (рівні) бакалавра (спеціаліста або магістра) та знань з фахових дисциплін, що передбачені екзаменаційною програмою.

Метою вступного випробування з економіки при прийомі на навчання, є комплексна перевірка засвоєння вступниками науково-теоретичних основ їхньої професійної кваліфікації, зокрема, знань і вмінь з економіки.

Зміст програми вступного екзамену з економіки охоплює такі базові компоненти: Макроекономіка та мікроекономіка, Економіка підприємства, Цифрова економіка (диджиталізація).

При цьому враховано специфіку кожної дисципліни та міжпредметні зв'язки.

Програма складається з «Пояснювальної записки», «Змісту програми», «Критеріїв оцінювання», «Рекомендованої літератури».

Для перевірки підготовки вступників екзамен проводиться у формі співбесіди, складеної відповідно до цієї програми.

Форма проведення фахового випробування – усна співбесіда.

Структура іспиту. Для випробування використовуються екзаменаційні білети, що складаються з 3 питань, відповідно до кожного базового компоненту програми.

Структура екзаменаційної оцінки. Оцінювання результатів фахового вступного випробування здійснюється за 200-бальною шкалою, мінімальна позитивна оцінка фахового вступного випробування складає 100 (комерційна форма навчання) балів та 130 балів (бюджетна форма навчання). Особи, які отримали менше 100 балів позбавляються права участі в конкурсі.

Тривалість виконання підготовки до відповіді становить – не більше 60 хвилин (1 астрономічна година).

2. Зміст програми Макроекономіка та мікроекономіка

Тема 1. Макроекономічні показники в системі національних рахунків

Методологічні принципи системи національних рахунків. Основні категорії системи національних рахунків: інституціональна одиниця, сектори, економічні операції, рахунки. Основні макроекономічні показники. Випуск та його оцінювання. Обчислення зміни номінального ВВП за рахунок зміни реального ВВП і зміни рівня цін.

Тема 2. Ринок праці

Зайнятість і безробіття. Населення як джерело робочої сили. Показники рівня використання робочої сили: рівень зайнятості, рівень безробіття, коефіцієнт участі в робочій силі. Види безробіття: фрикційне, структурне, циклічне, природне. Повна зайнятість, неповна зайнятість, надмірна зайнятість. Обчислення природного рівня безробіття.

Тема 3. Товарний ринок

Цінові чинники сукупного попиту: ефект процентної ставки, ефект багатства, ефект чистого експорту. Нецінові чинники сукупного попиту та їх вплив на його криву.

Виробнича функція як математична інтерпретація довгострокової сукупної пропозиції. Короткострокова сукупна пропозиція і ціна. Крайній випадок короткострокової сукупної пропозиції та його графічна інтерпретація. Механізм відновлення економічної рівноваги, що порушується збуреннями сукупної пропозиції.

Тема 4. Грошовий ринок

Механізм грошового ринку. Рівняння рівноваги на грошовому ринку. Механізм відновлення рівноваги на грошовому ринку, порушеної збільшенням доходу. Роль процентної ставки у врівноваженні грошового ринку. Механізм відновлення рівноваги на грошовому ринку, порушеної збільшенням грошової бази. Механізм відновлення рівноваги на грошовому ринку, порушеної одночасним зростанням доходу і збільшенням грошової бази.

Процентна ставка: сутність та види. Реальна процентна ставка та чинники, що впливають на її рівень. Номінальна процентна ставка на основі рівняння Фішера. Очікувана і фактична реальна процентна ставка. Мотиваційна роль реальної процентної ставки.

Тема 5 Сукупні витрати і ВВП

Сукупні витрати і потенційний ВВП. Рецесійний розрив як наслідок дефіциту автономних витрат в умовах неповної зайнятості. Графічна та математична інтерпретація рецесійного розриву. Інфляційний розрив як наслідок надлишку автономних витрат в умовах повної зайнятості. Графічна та математична інтерпретація інфляційного розриву.

Тема 6. Аналіз поведінки споживача

Зміна оптимального стану споживача в результаті зміни його доходу. Графічний аналіз і побудова лінії «дохід — споживання». Нахил лінії як свідчення ставлення споживача до благ. Поняття “нормальних” і низькоякісних товарів. Криві Енгеля.

Зміна вибору споживача в результаті зміни ціни одного з товарів та обох товарів. Побудова лінії «ціна — споживання». Побудова лінії індивідуального попиту споживача.

Розкладання сукупної зміни обсягу попиту на дві складові: ефект доходу і ефект заміщення. Одно- та різнонаправлений вплив ефектів. Парадокс Гіффена.

Побудова індивідуальної функції попиту споживача за допомогою кривих байдужості.

Еластичність індивідуального попиту за ціною, доходом і перехресна еластичність, їх взаємозв'язок.

Утворення "надлишку споживача" в результаті перевищення корисності товарів за ціною. Приріст надлишку споживача як показник зміни його добробуту. Сукупний надлишок споживачів та формування ринкового попиту на певний товар. Зміна надлишку і втрати в результаті введення податків та дотацій на товари.

Економіка підприємства

ТЕМА 1. ВИДИ ПІДПРИЄМСТВ, ЇХ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ФОРМИ

Поняття підприємства як організаційно відокремленої та економічно самостійної первинної ланки виробничої сфери. Головні напрямки діяльності підприємства. Законодавча база функціонування підприємства (організації).

Статут підприємства (організації). Генеральна тарифна угода й колективний договір. Інші правові документи, що регулюють окремі напрямки діяльності підприємства (організації).

Класифікація підприємств та її практичне значення. Сутнісна характеристика структури підприємства. Виробнича структура підприємства її сутність та види. Чинники формування й зміни виробничої структури підприємства.

Інтеграційні форми підприємств та організацій. Форми добровільного й інституційного об'єднання підприємств і організацій (консорціуми, концерни, корпорації, фінансово-промислові групи, холдинги тощо). Мета їх створення, особливості та ефективність діяльності.

Тема 2. Персонал підприємства, продуктивність і оплата праці

Сутність понять «трудові ресурси» та «персонал підприємства». Основні завдання управління трудовими ресурсами на підприємстві. Структура персоналу підприємства. Показники наявності та руху персоналу. Кадрова політика підприємства.

Продуктивність праці та класифікація чинників, що на неї впливають. Сутність, функції та принципи заробітної плати. Форми та системи оплати праці. Державне регулювання мінімальної заробітної плати та її вплив на рівень ставок і окладів окремих працівників. Форми мотивації праці робітників. Форми та системи преміювання на підприємстві.

Методи планування фонду оплати праці. Методика нормування витрат праці на підприємстві. Методичні інструменти аналізу чисельності працівників та фонду оплати праці підприємства. Поняття «гнучкого тарифу». Форми додаткової заробітної плати, особливості їх застосування на підприємствах з різними формами власності. Зміст плану з

праці та порядок його розробки. Планування потреб підприємства у трудових ресурсах. Штатний розклад, його призначення та порядок складання.

Тема 3. Капітал підприємства

Сутність та види капіталу. Сутність авансованого та власного капіталу підприємства. Поняття та класифікація основних засобів. Фізичне та моральне зношення основних засобів. Показники економічної ефективності використання основних засобів. Функціональна роль матеріально-речових елементів основних виробничих фондів. Методика визначення суми амортизації основних фондів. Відтворення основних засобів підприємства, умови та форми здійснення.

Сутність, склад та структура оборотних засобів. Показники ефективності використання оборотних засобів. Нематеріальні ресурси і активи підприємства. Вимоги до документального оформлення нематеріальних активів. Ефект від використання нематеріальних активів.

Цифрова економіка (диджиталізація)

Тема 1. Сфери та ринки цифрової економіки.

Склад сфер та ринків цифрової економіки. Універсальні сфери цифровізації, що обслуговують цифрову економіку та інші сфери суспільного життя: сфера електронних комунікацій; сфера електронних довірчих послуг; сфера публічних електронних реєстрів як складові сфери публічних електронних послуг. Ринки цифрової економіки: електронна комерція; ринок електронних фінансових послуг; ринок віртуальних активів; ринок хмарних послуг.

Тема 2. Трудові відносини та освіта в цифровій економіці.

Кадровий потенціал – ключовий чинник виробництва в цифровій економіці. Зміна ринку праці в епоху цифрової економіки. Технології крауд-фандингу і краудсорсингу як нові економічні технології. Кардинальні зміни на ринках праці, зміни професій.

Формування освітнього середовища цифрової економіки. Нові функції, на основі яких можна сформувався нові моделі університетів дослідницького характеру. Університети як центри інтелектуальної концентрації в регіонах. Університети, орієнтовані на обслуговування процесів он-лайн навчання. корпоративні університети, що забезпечують підготовку і перепідготовку кадрів для корпорацій і галузей. Трансформація середовища ВНЗ з метою забезпечення потреб цифрової економіки.

Тема 3. Державне регулювання цифрової економіки.

Роль держави у впровадженні цифрової економіки. Причини відставання України в питаннях цифровізації від розвинутих країн. Етапи та основні напрями формування «цифрового простору» в Україні. Приєднання України до Декларації першого засідання міністрів «Східного партнерства ЄС» з питань цифрової економіки. Додаток державних цифрових послуг «Дія». Розвиток адміністративних послуг та їх цифровізація. Інформатизація суспільства. Цифрова грамотність українців. Стан і особливості цифровізації в розвинутих країнах світу.

3. Критерії оцінювання відповідей вступників

Оцінка результатів вступного випробовування у вигляді співбесіди відображається у відомостях екзаменаційної комісії. При цьому необхідно пам'ятати, що:

1. Програма визначає необхідний мінімум знань, обов'язкових для кожного абітурієнта.

2. Матеріал сприяє виявленню вмінь абітурієнта правильно застосовувати знання для аналізу сучасних процесів та тенденцій.

3. Фахове випробовування демонструє наскільки абітурієнт володіє знаннями, вміннями самостійно мислити та аналізувати тощо.

Якісні показники оцінювання відповіді вступника.

При оцінюванні відповіді абітурієнта оцінюються:

- висвітлення питання – логічна відповідність змісту питань курсу;
- знання фактів до визначених елементів теорії та їх узагальнення;
- знання принципів і методів (методик);
- уміння висловлювати власну точку зору стосовно аналізу елементів курсу;
- уміння застосувати знання в новій ситуації.

Критерії оцінювання відповіді з питань

(кожне питання оцінюється в 200 балів, підсумкова оцінка обчислюється як середнє арифметичне трьох оцінок)

I. Початковий рівень (1-100 балів). Теоретичний зміст викладений лише фрагментарно. Відповідь абітурієнта при відтворенні матеріалу елементарна, зумовлена нечіткими уявленнями про предмети і явища; відповідь здійснюється під керівництвом членів комісії. Абітурієнт за допомогою викладача описує поняття, явища, процеси тощо або їх частини у зв'язаному вигляді без пояснення їх суттєвих ознак; називає поняття, явища, процеси; розрізняє позначення окремих величин.

II. Середній рівень (101-140 балів). Теоретичний зміст відповіді викладений частково. Знання неповні, поверхові, абітурієнт в цілому правильно відтворює матеріал, але недостатньо осмислено; знає основні теорії і факти, вміє наводити окремі власні приклади на підтвердження певних думок, але має проблеми з аналізом та формулюванням висновків і наведенням доведень; частково контролює власні дії, здатний виконувати завдання за зразком. Абітурієнт може зі сторонньою допомогою пояснювати суть понять, явищ, процесів; виправляти допущені неточності; виявляє елементарні знання основних положень (законів, понять, визначень).

III. Достатній рівень (141-170 балів). Абітурієнт добре володіє вивченим матеріалом, застосовує знання у стандартних ситуаціях, вміє проаналізувати й систематизувати інформацію, самостійно використовує традиційні докази із правильною аргументацією. Абітурієнт вміє дати ґрунтовну відповідь на поставлене запитання. Відповідь абітурієнта повна, логічна; розуміння пов'язане з одиничними образами, не узагальнене. Володіє понятійним апаратом. Допускає незначні неточності чи не грубі фактичні помилки. Уміє виправляти допущені помилки. Абітурієнт вільно володіє матеріалом у стандартних ситуаціях, наводить приклади його практичного застосування та аргументи на підтвердження власних думок.

IV. Високий рівень (171-200 бал). Абітурієнт має системні, повні, глибокі, міцні, узагальнені знання про предмети, явища, поняття, теорії, їхні суттєві ознаки та зв'язок останніх з іншими поняттями в обсязі та в межах вимог навчальної програми, усвідомлено використовує їх у стандартних та нестандартних ситуаціях. Уміє самостійно аналізувати та застосовувати основні положення теорії для вирішення нестандартних завдань, робити правильні висновки, приймати рішення. Абітурієнт вільно володіє вивченим програмовим матеріалом, уміло послуговується науковою термінологією, вміє опрацьовувати наукову інформацію; вміє опиратися на факти, явища, ідеї, самостійно використовувати їх відповідно до поставленої мети, вказує шляхи її реалізації; робить аналіз та висновки.

4. Рекомендована література

Макроекономіка та мікроекономіка

1. Базилевич В. Д. Мікроекономіка : навч. посіб. / В. Д. Базилевич та ін. – К. : Знання, 2020. – 679 с.
2. Базилевич В.Д., Базилевич К.С., Баластрик Л.О. Макроекономіка: Підручник / за ред. В.Д. Базилевича. – К.: Знання, 2019. – 851 с.
3. Базилінська О. Макроекономіка. Навчальний посібник. – К.: ЦУЛ. – 2019. – 442 с.
4. Будаговська С., Кілієвич О., Луніна І. та ін. Мікроекономіка і макроекономіка: Підручник. – К.: Основи, 2001. – 517 с.
5. Гронтовська Г. Мікроекономіка. Навчальний посібник. – К.: ЦУЛ. – 2019. – 672 с.
6. Гронтовська Г., Косік А. Мікроекономіка: практикум. –К.: ЦУЛ. – 2019. – 400 с.
7. Косік А Ф. Мікроекономіка: Навчальний посібник. / Косік А Ф. Гронтовська Г. Е. - К: Центр навчальної літератури, 2017. - 416 с.
8. Круш П.В., Тульчинська С.О. Макроекономіка: Навч. пос. – К.: ЦУЛ, 2008. – 400 с.
9. Макроекономіка: базовий курс: навч. посіб. / [проф. І.Й. Малий, проф. І.Ф. Радіонова, доц. Т.Ф. Куценко, доц. Н.В. Федірко та ін.] – К. : КНЕУ, 2016. – 254 с

Економіка підприємства

1. Економіка підприємства: навчальний посібник / О.М. Бандурка, Є.В. Ковальов, М.А. Садиков, О.С. Маковоз; за заг. ред. ОМ. Бандурки. – Харків: ХНУВС. – 2017. – 192 с
2. Бойчик І.М. Економіка підприємства: навч. посіб. - Вид. 2-ге, доп. і перер./ І.М.Бойчик. - К.: Атіка, 2006. - 528 с.
3. Бояринова К.О. Інноваційність функціонування підприємства в теоріях організації./ К.О.Бояринова // Вісник НТУ «ХПІ». - 2013. - № 45 (1018). - С.8-14.
4. Вергун В.А. Іноземні інвестиції: офшорні зони та їх інституції в міжнародному бізнесі: навч. посіб. / В.А.Вергун, О.І.Ступницький. - К.: КНУ ім. Т.Шевченка, 2012. - 303 с.

Цифрова економіка (диджиталізація)

1. Основи цифрової економіки. Навчальний посібник / за ред. Крисоватий А. І., Гулей А. І., Язлок Б. О., Ліп'яніна-Гончаренко Х. В. та ін. Тернопіль: ЗУНУ, 2021. 274 с.
2. Цифрова економіка : підручник / Т. І. Олешко, Н. В. Касьянова, С. Ф. Смерічевський та ін. К. : НАУ, 2022. 200 с.
3. Піщуліна О. Цифрова економіка: тренди, ризики та соціальні детермінанти. Центр Разумкова: Заповіт. 2020. 274 с.